
svarama njarI text with trans explaining Vedic accents

स्वरमञ्जरी

Document Information

Text title : svaramaJNjarI

File name : svaramanj.itx

Category : misc, sAhitya, svara

Location : doc_z_misc_general

Transliterated by : Avinash Sathaye sohum at ms.uky.edu

Proofread by : Avinash Sathaye sohum at ms.uky.edu

Latest update : November 1, 2010

Send corrections to : sanskrit@cheerful.com

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

August 30, 2023

sanskritdocuments.org

स्वरमञ्जरी

स्वरमञ्जरी अर्थात् अष्टविद्वत्युपेता

॥ संछिता-पद्यपाठविमर्शसंछिता वैदिकस्वरपद्धतिः ॥

(लेखकः - वे । शा । सं । गीर्वाणभूषण श्रंभक बलवंत अत्यंकर, बी । अ । [संस्कृत ओ ।] पुणे ।)

॥ प्रथमगुच्छः - स्वरप्रक्रियात्मकः ॥

मङ्गलम् (Invocation:)

नानानामधरं लोके लोकानामभयंकरम् ।

सदाशिवस्वरूपं तं श्रंभकं प्रणामाम्यहम् ॥ १ ॥

Translation :

I bow before the three-eyed God Shiva with auspicious features who has many different names and

protects the people of the worlds.

स्वरमहत्त्वम् (Importance of the accents)

श्रीर्वे स्वरश्च वेदानामर्थबोधः सुभं स्वरत् ।

शुद्धपाठः स्वरद्वेव स्वरज्ञो लभते परम् ॥ २ ॥

Translation:

Accents are the precious features of the Vedas, it is easy to know the meaning through the accents, also the expert in the accents acquires the proper intonation of the Vedas through their use.

ग्रंथप्रयोजनम् (Purpose of this book.)

स्वरज्ञानप्रवेशाय द्विजानां वेदपाठिनाम् ।

श्रंभकीयामिमां वक्ष्ये वैदिकस्वरपद्धतिम् ॥ ३ ॥

भगवान् पाणिनिर्वेत्ति स्वरशास्त्रमहार्णवम् ।

उदुपं महतिर्भूयात् तरितुं तं सुदुस्तरम् ॥ ४ ॥

सुसूक्ष्मविषयस्यास्य शास्त्रीयप्रतिपादने ।
न तथास्ति कृतो यत्नो यथा बाबावबोधने ॥ ५ ॥

Translation:

I will describe my (अंकीय) system of accents to introduce the Vedic students to the science of the accents . Lord Panini knows the whole ocean of this science, let my work serve as a boat to cross this difficult ocean! (To date) no effort like this has been made to make the technical discussion of this subtle subject accessible to a layman.

स्वरितवाङ्मयम् (Accented literature)

संछिताः सर्ववेदानां ब्राह्मणं तैत्तिरीयकम् ।
सारण्यकं शतपथं वाङ्मयं स्वरितं स्मृतम् ॥ ६ ॥

भिन्नानि स्वरशिद्धानि यद्वि शाभासु कास्युचित् ।
सामानैवास्ति सर्वेषां वेदानां स्वरपद्धतिः ॥ ७ ॥

Translation:

The list of books which use the accent-system consists of all Vedas, TaittirIya BrAhmaNa and

AraNyaka and Shatapatha . In different branches, the notational system may be varied, but the

accent system is uniformly the same!

स्वरभेदाः (Different Accents)

उदात्तश्चानुदात्तश्च वस्तुतश्च द्विधाः स्वराः ।
स्वरितः प्रथयश्चास्तेऽनुदात्तः स्थानभेदतः ॥ ८ ॥

उदात्तमुच्ये षट्याङुर्नीय षट्यनुदात्तकम् ।
समाहारस्तयोर्जात्यस्वरितश्च निगद्यते ॥ ९ ॥

Translation:

Their are mainly two accents UdAtta (Acute) and AnudAtta (Grave). Others called Svarita (Circumflex) and Pracahya are in reality AnudAtta in special positions.

UdAtta is described as “high” and AnudAtta as “low”. Their combination (in one syllable) is described as JAtyasvarita (Independent Svarita).

स्वरकमः (List of Accents)

अनुदात्त-उदात्तश्च-स्वरितः प्रथयः कृमात् ।

उदात्तादितरे सर्वे निहता इति संस्मृताः ॥ १० ॥

Translation:

AnudAtta, UdAtta, Svarita and Prachaya is the list of accents . All except UdAtta are known as Nihata (lowered at the end).

उदात्तमहत्त्वम् (Importance of UdAtta)

उदात्तो ध्रुव अतेषामुदात्तावंभिर्नोऽपरे ।

उदात्त एक अवास्ति निश्चितश्च पदे पदे ॥ ११ ॥

Translation:

UdAtta is central to this system, all others depend on it! Each Pada contains at most one UdAtta.

Note: Pada पद denotes an individual word unit that the saMhitA संहित

- or the continuous text) is usually broken into . Several padas join to make a pAda पद.

Usually two pAdas make up a RichA ऋचा, the basic unit of the sUkta सूक्त.

The version where the padas are listed separately is known as padapAtha पदपाठ and the accent rules for it are described below.

वेदभेदाद्गुदात्तः (variation of the UdAtta symbols)

उद्रेषित उदात्तोऽस्ति मैत्रायां काठके तथा ।

उद्रेकाङ्गान्वितः साम्नि रेषितोऽधः शते पथे ॥ १२ ॥

शाभायां तैत्तिरीयायाम्पवेदाथर्ववेदयोः ।

तथा वाजसनेय्यां च चिह्नीन उदात्तकः ॥ १३ ॥

Translation:

The UdAtta is marked with a superscript bar in MaitrAyaNI and KAThaka . It has a superscript 1 in the SAMaveda and in Shatapatha it is underlined . In TaittirIya, Rigveda and Atharvaveda as well as VAjasaneya, it is unmarked.

स्वरचिह्नानि (The accent symbols)

उदात्तोऽचिह्नितो नित्यं प्रथयश्चाप्यचिह्नितः ।

उद्रेषितश्च स्वरितो रेषितोऽधोऽनुदात्तकः ॥ १४ ॥

कोशादेवावगन्तव्यं किमुदात्तं पदेऽक्षरम् ।
 उदात्ते चैकदा ज्ञाते ज्ञायन्ते च पदस्वराः ॥ १५ ॥

Translation:

(Except as noted above,) the UdAtta is unmarked and so is the Prachaya . The svarita has a superscripted bar and AnudAtta is underlined.

Note: This describes the main Rigveda system and others when they correspond.

In general, the notations need to be checked for individual books . Unless otherwise stated, the Rigveda system is described here.

To know which syllable

is UdAtta, you need to consult appropriate references . Once an UdAtta is recognized, the rest of accents

in a Pada are known.

Note: A syllable means a full letter consisting of a consonant combination with the trailing vowel or what constitutes a full letter अक्षर.

अनुदात्तः (AnudAtta)

उदात्तपूर्वतः सर्वेऽनुदात्ता रेजिता अधः । - वैश्वानरः ।

Translation:

All AnudAttas before an UdAtta are underlined.

स्वरितः (Svarita)

उदात्तोत्तरतश्चाधोऽनुदात्तः स्वरितस्वरः ॥ १६ ॥ - पुरोहितम् ।

Translation:

The first AnudAtta after an UdAtta is a Svarita.

प्रथयः (Prachaya)

स्वरितोत्तरतः सर्वेऽनुदात्ताः प्रथयाः स्मृताः । - छमं मे गंगे यमुने ।

Translation:

All AnudAttas (in a string) following a Svarita are known as Prachaya

सन्नतरः (Sannatara)

प्रथयोऽन्यपदोदात्तपरः सन्नतरः स्मृतः ॥ १७ ॥ - सरस्वति शुतुद्रि ।

Translation:

A Prachaya (in one Pada) followed by an UdAtta in the next Pada is known as Sannatara.

उदात्तः (Recognition of UdAtta)

प्रायः स्वरितपूर्वस्थोऽनुदात्तोत्तरतोऽपि वा ।

उदात्तोऽधिहितो नित्यं तद्युक्त्वा निडतं पदम् ॥ १८ ॥ - भीढुषे ।

Translation:

Generally, an unmarked syllable just before a Svarita or just after an AnudAtta is UdAtta.

The pada with an UdAtta is known as Anihata (not fully lowered).

जात्यः (Recognition of the JAtya)

निर्दिष्टात् स्वरितादन्यः स्वरितो जात्यनामकः ।

विविधं चिह्नितो वेदे सदैवोदात्तसदृशः ॥ १९ ॥

ऋग्वेदे तैत्तिरीयायां स याथुद्रेषितः पुनः ।

नीयात् परः पदादौ वा स्वरितो यः स जात्यकः ॥ २० ॥ - वीर्यम् । स्वः ।

Translation:

There is a Svarita which arises in a different manner

(i.e . without the UdAtta interaction as described above) and its is known as JAtya (Independent). It is marked differently in various Vedas and appears similar to an UdAtta (in intonation).

In Rigveda and TaittirIya, it is superscripted with a bar.

Any Svarita which appears right after a NIcha (low - or unchanged AnudAtta) or in the beginning of a Pada (must be) a JAtya Svarita.

स्वरपरिवर्तनम् (Special transformations of accents)

नित्यं यात्यनुदात्तत्वं यदन्योदात्तपूर्वतः ।

स्वरितः प्रथयश्चैव यश्च सन्नतरस्ततः ॥ २१ ॥ - नमो डिश्यबाडवे । पतये नमः ।

Translation:

A Prachaya or a Svarita which appears just before an UdAtta becomes an AnudAtta and hence is a Sannatara.

स्वरसन्धयः (Vowel joins across Padas)

उभ्येन परभूतेन सन्धिर्नित्यमुदात्तकः ।

तथैव पूर्वभूतेन यदि जात्यो न संभवेत् ॥ २२ ॥ - त्रीणि+अेकः = त्रीण्येकः । नावा+एव=नावेव ।

Translation:

If an UdAtta or AnudAtta syllable joins with the following UdAtta (vowel), then the joined syllable becomes UdAtta.

If an UdAtta syllable joins with the following UdAtta or AnudAtta (vowel), then the joined syllable becomes UdAtta, unless it becomes a JAtya Svarita (as described below).

जात्योत्पत्तिः (Creation of the JAtya)

उदात्तपूर्वकः सन्धिर्यद्युदात्तानुदात्तयोः ।

स याभिनिहित-क्षैप्र-प्रश्लिष्टात्मक एव येत् ॥ २३ ॥

उदात्तसदृशो जात्यस्तद्वैवोत्पद्यते सदा ।

अत्युच्चं तस्य पूर्वार्धं परार्धं प्रचयात्मकम् ॥ २४ ॥

Translation:

A join as discussed above becomes a JAtya if the corresponding join is one of the three types known as Abhinihita, Kshaipra, or PrashliShTa described below . the JAtya which is thus created has the first part much higher and the second like a Prachaya and generally sounds UdAtta.

जात्यभेदः (Classes of JAtya)

स जात्यस्वरितश्चास्ति भेदोऽभेद एति द्विधा ।

अभेदः पदसंभूतो भेदश्च द्विपदोत्थितः ॥ २५ ॥ - राज-न्धः । सोऽकामयत ।

Translation:

This JAtya is called indivisible, if it arises within a Pada, while it is divisible if it comes due to joining two Padas.

क्षैप्रः (Kshaipra)

उदात्तस्यानुदात्तस्य यदा संधिर्यज्ञात्मकः ।

क्षैप्रनामा तदा जात्यस्वरितः सर्वदा भवेत् ॥ २६ ॥ - त्रि+अंभकम्=त्र्यम्भकम् ।

Translation:

If an UdAtta and AnudAtta join creates YaN (the consonants y, v, r, l), then the resulting JAtya is known as Kshaipra.

प्रश्लिष्टः (PrashliShTa)

स संधिस्तु यदा भूयात् ङ्रस्वेकारद्वयोल्लिखितः ।

प्रश्लिष्टसंज्ञको जात्यः शाकल्यमततो भवेत् ॥ २७ ॥ - द्विवि+एव = द्विविव ।

Translation:

If the join comes from two short i, then according to ShAkalya, it is called PrashliShTa.

अभिनिहितः (Abhinihita)

अ-अ-स्वरात्मकः स्याद्येत् संधिः सोऽवग्रहान्वितः ।

तदाभिनिहितो नाम जात्यस्वरित उच्यते ॥ २८ ॥

- ये+अंतरिक्षे = येंऽतरिक्षे । यः+अस्मान्=योऽस्मान् ।

Translation:

If the join is a combination of e and a resulting in an Avagraha, then it is known as Abhinihita.

कम्पः (Kampa)

जात्यश्च कम्पते नित्यं जात्योश्चौ परतो यद्वि ।

जात्यश्चेतद् ङ्रस्ववर्णान्तस्तन्मध्येकाङ्गुमालिभेत् ॥ २९ ॥ - अश्व कप् न्तः ।

जात्यश्चेद्दीर्घवर्णान्तस्तन्मध्ये त्र्यङ्गुमालिभेत् ।

उदधोरेषितं कार्यं सदैतव्याकृतिद्वयम् ॥ ३० ॥ - ओङ्येKप् सोमम् ।

कम्पो विलिभ्यते यैवमृगवेदाथर्ववेदयोः ।

विविधं षिङ्ग्यतेऽन्यत्र तत्रतत्रावलोकयेत् ॥ ३१ ॥

शाभायां तैत्तिरीयायां जात्यो जात्यात्परो यद्वि ।

अधोरेषं तयोर्मध्ये नित्यमेकाङ्गुमालिभेत् ॥ ३२ ॥ - वीर्यं १ व्यभजत् ।

Translation:

Any JAtya followed by another JAtya or UdAtta vibrates or acquires a Kampa.

If the JAtya is a short vowel, then insert a number 1 between them (it and the following JAtya or UdAtta) and in case it is long, insert the number 3. These numbers are to be marked with the superscript bar as well as the underline . In Rigveda and Atharvaveda, Kampa is denoted thus . For variations in other books, look therein . In TaittirIya, an underlined

1 is written between two JAtya Svaritas.

स्वरितो द्विविधः (Svarita Types)

अेवं य स्वरितश्चास्ते शुद्धो जात्येति द्विधा ।

उदात्ताच्च परः शुद्धः स्वरुपेणानुदात्तकः ॥ ३३ ॥ - मानोऽवधीः ।

स्वरितत्वं यत् तस्य पूर्वोदात्तवशं यतः ।

नीयत्वं य पुनर्गच्छेत् परतश्चेदुदात्तकः ॥ ३४ ॥ - मानो गोषु ।

Translation:

Svarita is classified as Shuddha (Pure or dependent) or JAtya (Independent).

The Pure or dependent Svarita is naturally an AnudAtta occurring after an UdAtta.

Its property of being a Svarita is thus unstable since it depends on the prior UdAtta.

Moreover,

it becomes NIcha (AnudAtta) if it is further followed by an UdAtta.

जात्यस्वरितः (Independent Svarita)

नीयात्परः पदाद्यौ वा स्वरुपेणोभयात्मकः ।

स्वयं य स्वरितो जात्ये उच्येतुल्यश्च कंषवान् ॥ ३५ ॥ - राजन्यः । क्व ।

Translation:

The JAtya Svarita is naturally created (as described) in the beginning of a Pada or after

a NIcha (AnudAtta), is similar to an UdAtta in sound and has Kampa (following it).

उदात्तप्रथयथोर्विशेषः (Distinguishing UdAtta and Prachaya)

उदात्तः स्वरितात्पूर्वः प्रथयः स्वरितात्परः ।

प्रथयो याति नीयत्वं परतश्चेदुदात्तकः ॥ ३६ ॥ - नमस्ते । धृतप्रतो वरुणः ।

Translation:

UdAtta occurs before a Svarita, while Prachaya occurs after it . Prachaya followed by an UdAtta becomes NIcha.

स्वरोच्चारः (Pronunciation)

उदात्तश्चानुदात्तश्च स्वरितश्च त्रयः स्वराः ।

उच्यैर्नीचैस्तथा तिर्यक् त उच्यन्तेऽक्षराश्रयाः ॥ ३७ ॥

स्वरानुच्चारयेत् स्यष्टे नातिदूरं य तान् नयेत् ।

स्वरोच्चारः कथं कार्यः श्रोतव्यं तद्गुरोर्मुष्पात् ॥ ३८ ॥

Translation:

The three accents UdAtta, AnudAtta and Svarita can be (roughly) described as High, Low and

Across (High-low) and are attached to the whole syllables.

The accents should be clearly enunciated and should not be stretched too much (should not be made too high or too low). The actual method must be learned from the Guru directly!

॥ स्वरमञ्जर्यां द्वितीयगुञ्छः ॥

क्रियापदस्वराः:-

आद्यौ वाक्यस्य पादस्य क्रियापदमुदात्तकम् ।

मध्ये सङ्केतुं उन्तयनेऽङ्कुविदन्वितम् ॥ ३९ ॥

यस्मादात्मन्त्रितं वाक्ये नान्तर्भवितुमर्हति ।

उच्यं क्रियापदं वाक्याद्विस्थसंबोधनात्परम् ॥ ४० ॥ - अग्रे नय ।

निरुदात्तमनाद्विस्थं मुप्यवाक्यक्रियापदम् ।

उपसर्गः पदं भिन्नं योपसर्ग उदात्तकः ॥ ४१ ॥ त्र्यंबकं यजामहे । इदं विष्णुर्विचकमे ।

उदात्तकं सदैवास्ते गौणवाक्यक्रियापदम् ।

क्रियापदपदाङ्गश्चेदुपसर्गोऽनुदात्तकः ॥ ४२ ॥ - य इशे अस्य । यतो विष्णुर्विचकमे ।

यदि तौलनिकोऽस्तिश्चेदाद्यवाक्यक्रियापदम् ।

उदात्तकं भवेद्यस्मात्तद्वाक्यं गौणमुच्यते ॥ ४३ ॥

उदा । अजोऽप्येकोऽङ्कुषमाणोऽतु शेते जडात्येनां भुक्तभोगाभजोऽन्यः ॥

तथोरन्यः पिप्पलं स्वाद्वत्ति ॥

यद्येककर्तृकाः सन्ति वाक्ये य बहुधाः क्रियाः ।

विनाधामुच्यकाः शेषास्ताभ्यो वाक्यं नवं यतः ॥ ४४ ॥ तरणिरिज्जयति क्षेति पुष्यति ।

Translation:

संबोधनस्वराः:-

संबोधनमनाद्विस्थं निडतं येदङ्केतुकम् ।

वाक्यारम्भे य पादाद्यौ त्वाद्यवर्णो उदात्तकम् ॥ ४० ॥ - नमस्ते रुद्र । प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो ।

वाक्यारम्भस्थितानेकसंबुद्ध्य उदात्तकाः ।

प्रायोऽनुदात्तकं विधात् संबोधनविशेषणम् ॥ ४१ ॥ - द्रापेअन्यसस्यते दरिद्रत् । पृथिवि मातः ।

Translation:

समासस्वराः:-

प्रधानं यत्पदं यास्ते समासे तदुदात्तकम् ।

पदद्वयं प्रधानं येत् पदद्वयमुदात्तकम् ॥ ४७ ॥

उदात्तकं पदं यान्त्यं प्रायस्तत्पुरुषादिषु । - छन्द-शत्रुः ।

आभ्रेडितसमासे च पदमाधुमुदात्तकम् ॥ ४८ ॥ धविधवि ।

भङ्गुप्रीडिसमास्य पूर्वं पदमुदात्तकम् ।

पुरु-द्वि-त्रि-सु-नग्-तुव्यन्वितस्थान्त्यमुदात्तकम् ॥ ४९ ॥ - वज्रभाङ्गुः । छन्दशत्रुः । त्रिनाभिः ।

Translation:

dvyu daatka:-

प्रायेण देवताद्वन्द्वे पदद्वयमुदात्तकम् । - धावापृथिवी ।

परन्तु साव्ययद्वन्द्वे पूर्वं पदमुदात्तकम् ॥ ५० ॥ - सायंप्रातः ।

यदि षष्ठीविभक्त्यङ्गं समासप्रथमं पदम् ।

उदात्तकं तदा भूयात् तत्समासपदद्वयम् ॥ ५१ ॥ - बृहस्पतिः । शुनः शेषः । ब्रह्मणस्पतिः ।

तवै-प्रत्ययुक्ष्णदस्यादिश्चान्त उदात्तकः । - अेतवै ।

नराशंसो दव्यु दात्तः स्यात्तद्वदेव शयीपतिः ॥ ५२ ॥ - शयीपतिः ।

Translation:

Upasarga-svara:-

विंशतेरुपसर्गाणामुभ्या अेकाक्षरा नव ।

अन्तोदात्तः स्मृतोऽभीति दशान्ये याद्युदात्तकाः ॥ ५३ ॥

Translation:

sarvadanudaatka:-

संबोधनं तथा नित्यं मुष्यवाक्यडियापदम् ।

यदा न वाक्यपादाद्यौ तदा तन्निरुदात्तकम् ॥ ५४ ॥ - छमं मे गङ्गे यमुने । गाणपतिं उवामडे ।

सर्वनाम्नां च रुपाणि यानि वैकल्पिकानि तु ।

छम्-सीम्-यथा च वाक्यान्ते निपाता निरुदात्तकाः ॥ ५४ अ ॥ - या त छषुः । विशो यथा ।

उदात्तका निपातेषु नूनं छ्येवं डिलादयः ।

नु-सु-डीति पदेभ्यश्च कम् शब्दो निहतः परः ॥ ५५ ॥

अस्येति प्रथमादेश उदात्तं स्मर्यते पदम् ।

अन्वादेशेऽनुदात्तं तद्यदि येद्वाक्यमध्यगम् ॥ ५६ ॥ - य छशो अस्य द्विपदः । अथो ये अस्य सत्वानः ।

Translation:

॥ स्वरमञ्जरीं तृतीयो गुच्छः । छतस्वेदस्वराः ॥

मैत्रायणीकाठकस्वराः:-

मैत्रायणीकाठकयोरुदात्तस्तूर्ध्वरेषितः ।

उदात्ते चैकदा ज्ञाते ज्ञायन्त एतरस्वराः ॥ ५७ ॥

ते देवा रात्रिमसृजन्त । (ते देवा रात्रिमसृजन्त ।)

अधोऽर्धवङ्कितो जात्योऽनुदात्तः परतो यद्वि ।

अचिह्नितस्त्र्यङ्गुपूर्वः परतश्चेद्दुदात्तकः ॥ ५८ ॥

अधोऽभिन्दुयुतश्चास्ते काठके स्वरितः पुनः ।

अधःकीलाङ्कितो जात्यः परतश्चेद्दुदात्तकः ॥ ५९ ॥

Translation:

शतपथस्वराः:-

नूनं शतपथे भूयात् केवलोदात्तदर्शनम् ।

उदात्तः स्याद्यधोरेभाङ्कितः शतपथे सदा ॥ ६० ॥ - अथ तृणैः परित्स्तृणाति ।

कुमेष येद् भ्रूलुदात्तास्तोषामन्त्यस्तु यिङ्-न्यते ।

उदात्तचिह्नमाप्नोति वर्णो जात्यपरोऽपि य ॥ ६१ ॥ - स तपोऽतप्यत । मनुष्यः ।

Translation:

सामवेदस्वराः:-

सामवेदे स्वराः सर्वे वर्णोपर्यङ्कुदर्शिताः ।

अेकाङ्गुचिह्नितो वर्णः सामवेदे उदात्तकः ॥ ६२ ॥

त्र्यङ्गाङ्कितोऽनुदात्तश्च स्वरितो तव्य ङुचिह्नितः ।

तव्य ङुङ्कित उदात्तोऽपि परतः स्वरितो न येत् ॥ ६३ ॥

तव्यु दात्तपूर्वः स्वरितो रकारतव्य ङुचिह्नितः ।

अेकाङ्गुयुक्तयोरार्धश्चिह्नलीनो द्वितीयकः ॥ ६४ ॥

यद्वि द्वाभ्यामुदात्ताभ्यामनुदात्तः परस्तदा ।

उकारतव्य ङुयुङ् याधो द्वितीयः स्याद्यचिह्नितः ॥ ६५ ॥

जात्यस्वरित एवापि रकारतव्य ङुचिह्नितः ।

जात्यात्पूर्वोऽनुदात्तस्तु रकारत्र्यङ्गुचिह्नितः ॥ ६६ ॥

त्र्यङ्गोत्तरो तव्य ङुयुक्तो जात्य उच्यपरो यद्वि ।

प्रथयोऽचिह्नितश्चास्ते सामवेदेऽपि सर्वदा ॥ ६७ ॥

Translation:

॥ यतुर्थो गुच्छः । संडितापदपाठविमर्शः ॥

पदपाठः (On PadapAtha)

पादो मानं संडितायां पदं मानं पदेषु य ।

अेकत्र्यङ्गात्मकः कम्पः पदपाठे न यास्त्यतः ॥ ६८ ॥

Translation:

The unit in the SaMhitA (continuous text) is PAda, while it is Pada in the PadapAtha.

The Kampa with the numbers 1,3 does not exist in the PadapAtha, because of this.

संडितापाठात् पदपाठः (Conversion to PadapAtha)

अधोरेष्माङ्गितान् कुर्यात् स्वरितान् प्रथयानपि ।

ततः पदानि विगृह्य सर्वाणि य पृथङ् लिभेत् ॥ ६९ ॥

उदात्तं य ध्रुवं कृत्वा लिभेत् प्रतिपदं स्वरान् ।

यदि कश्चित्त्र जात्यस्तं यथैव तथा लिभेत् ॥ ७० ॥

छान्दसं यदशुद्धं स्यात् शुद्धं कृत्वा तु तस्वलिभेत् ।

वैशिष्ट्यानि य सर्वाणि पदपाठस्य दृश्येत् ॥ ७१ ॥ - (सं।) श्रुधी (प।) श्रुधि

Translation:

To convert to PadapAtha from SaMhitA, put underlines under the Prachaya and the Svarita.

Then break up the Padas and write them separately . Each Pada should be written and marked

using the central UdAtta . If some JAtya occurs, it should be marked as such . If anything is

metrically incorrect, it should be restored properly and written down . The various special features and terms of the PadapAtha should be then added.

पदपाठात् संडितापाठः (Conversion to SaMhitA)

वैशिष्ट्यानि य सर्वाणि पदपाठस्य लोपयेत् ।

अधोरेष्माङ्गितान् कुर्यात् स्वरितान् प्रथयांस्तथा ॥ ७२ ॥

कुर्यास्य पदसंयोगं सन्धिशस्त्रानुसारतः ।

उदात्तकान् ध्रुवं कृत्वा रथयेत् स्वरपद्धतिम् ॥ ७३ ॥

अेकत्र्यङ्गात्मकं कम्पं योग्यस्थाने समालिभेत् ।

छन्दोयोग्यं ङ्स्वदीर्घादिकं सर्वं प्रकल्पयेत् ॥ ७४ ॥

Translation:

The special features and terms of the PadapATHa should be dropped . The Svarita and Prachaya

should be underlined and then the Padas should be joined according to the Sandhi Rules .

By

paying attention to the central UdAttas, the whole marking system of the accents should be created . The Kampa marks should be introduced and the short or long vowels adjusted to the

meters.

॥ पञ्चमो गुच्छः । पदपाठीयवैशिष्ट्यानि ॥

समासविचारः-

शब्दं सामासिकं विधान्नित्यमेकपदात्मकम् ।

अवग्रहान्वितं कुर्यात् समासस्य य विग्रहम् ॥ ७५ ॥ - अञ्जडबाहुः ।

नैव द्वन्द्वसमासस्य विग्रहः क्रियते कदा ।

ध्वने य समासो छि स शब्दश्च विगृह्यते ॥ ७६ ॥ - मित्रावरुणौ । वत्संसधव ।

निषेधकं याक्षरं अ न कदापि विगृह्यते ।

प्रेगृह्यान्तसमासस्य विग्रहेश्चेत्यनन्तरम् ॥ ७७ ॥ - अडस्तः । सुदानू धति सुडदानू ।

Translation:

प्रगृह्यविचारः-

ध-उ-अ-ए यास्ति प्रगृह्यो नित्यं द्विवचनस्य य ।

अकारान्तं द्विवचनं मध्यमोत्तमयोस्तथा ॥ ७८ ॥ - डरी धति । ममाते धति ।

अस्मे-युष्मे-अमी-त्वे य प्रगृह्याः सर्वनामसु ।

प्रगृह्यान्तान् सदा शब्दान् धति शब्देन दृश्येत् ॥ ७९ ॥ - अस्मे धति । त्वे धति ।

ओकारान्ता य सम्भुद्धिरोकारान्तो निपातकः ।

रेङ्गात्मकविसर्गश्चेदिति शब्देन युज्यते ॥ ८० ॥ - कारो धति । उषो धति । पुनरिति । अकरित्यक ।

सानुस्वारश्च दीर्घश्च धतियुक्तो निपात उ ।

पदपाठीय धतियुक् शब्द अेकपदात्मकः ॥ ८१ ॥ - उा धति । रोदसी धति ।

Translation:

प्रत्ययविचारः-

प्रत्यासन्ना-तर-तमा मत्-वत्-भ्यां-भ्यः-सु-भिस्तथा ।

विगृह्यन्ते यदि स्याद्येद् मूलरूपं यथातथम् ॥ ८२ ॥ - पुरुषऽत्रा । गोऽमतीः । रश्मिऽभिः

अवग्रहः सद्यामध्ये धातुऽपो-पसर्गयोः ।

नङि-नङ्याद्यः शब्दा नित्यमेकपदात्मकः ॥ ८३ ॥ - विऽस्थितः । नङि । नङिः ।

Translation:

तैत्तिरीयविशेषाः-

विशेषाः पदपाठ्यास्तैत्तिरीया अधस्तनाः ।

भुज्यङ्गिपोपसर्गाणां नेदिष्ट इतिशब्दभाग् ॥ ८४ ॥ - अभि । समिति । नमंतु ।

यानि विग्रहयोग्यानि संछितायां पदानि य ।

अवग्रहान्वितस्तेषां विग्रहश्चेत्यनन्तरम् ॥ ८५ ॥ - मडेन्द्र इति मडाऽथन्द्रः । वर्मभिरिति वर्मऽभिः ।

अवग्रहात् परं शब्दं भिन्नं मत्वा स्वरं लिप्तेत् ।

धव-शब्दः पदं भिन्नं द्वन्द्वस्यापि य विग्रहः ॥ ८६ ॥ - अनुमत्या धत्यनुऽमत्यै ।

Translation:

॥ चष्ठो गुच्छः । वेदार्थविचारः ॥

:-

पदानि पूर्वं जानीयात् पदस्वरमनन्तरम् ।

उपसर्गान् क्रियाशब्दैः संयोज्यार्थं प्रदर्शयेत् ॥ ८७ ॥

अर्थ-स्थानवशान्नित्यं शब्दानामुच्यनीयता ।

उदात्तानुगुणश्चार्थो दर्शनीय इति स्थितिः ॥ ८८ ॥

स्थानार्थयोरभेदे तु शब्दस्य सदृशः स्वरः ।

यदा न तं स्वरं पश्येदन्यथार्थं तदा नयेत् ॥ ८९ ॥

अेवं पदे समासे वा यत्रोदात्तो व्यवस्थितः ।

तात्पर्यं तत्र शब्दस्य स्थापयेदिति निर्णयः ॥ ९० ॥

अन्धकारे य दीपेन गच्छन्न रश्मिलति क्वचित् ।

स्वरप्रकाशितश्चैवं वेदार्थे न प्रमाद्यति ॥ ९१ ॥

Translation:

॥ उपसंसारः ॥

:-

अभ्यंकरकुलोत्पन्नस्र्यंभको भावदेऽङ्गः ।

समीक्ष्य संछिताः सभ्यङ् कृतवान् स्वरमञ्जरीम् ॥ ९२ ॥

वेदार्थसुप्रबोधाय शास्त्रीयपठणाय च ।

तस्या अध्यननं कार्यं सार्थमेव च वैदिकैः ॥ ९३ ॥

भू-शास्त्र-वसु-भूशाडे (१८६१) श्रावणो कृष्णवैष्णवे ।

मत्पूज्यगुरुपादाभ्यां मञ्जरीयं समर्पिता ॥ ९४ ॥

मन्त्रश्चेत् स्वरतो डीनो वज्रं भूत्वा छिनस्ति सः ।

स श्वेव कामधुग् भूयात् पठितश्चेद्यथास्वरम् ॥ ९५ ॥

Translation:

॥ छति श्री । डी । श्वे । छत्युपपदसमलंकृत-गीर्वाणभूषण-अभ्यङ्करोपाढ

श्र्यंलडशास्त्रिप्रणीतस्वरमञ्जरी समामा ॥

Encoded and proofread by Avinash Sathaye sohum at ms.uky.edu

Some portion is not translated yet, but the

the specific portion does not seem so important for the rules

of accents . It is more general and is about the grammar rules related

to accents, is usually useless for a specific document. –Avinash.

svarama njarI text with trans explaining Vedic accents

pdf was typeset on August 30, 2023

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

